

Medžio tema Johno Fowleso knygoje *Medis*

Aurimas NAUSĖDA
Šiaulių universitetas

Pagrindinės sąvokos: *autobiografija, recepcijos teorija, medis, motyvas, literatūrinės aliuzijos, analizė.*

Įvadas

Britų literatūros kontekste autobiografijos kaip žanro atsiradimas sietinas su XVII a., tačiau prisiminimų tema autobiografijoje atsiranda tik XIX a. (C u d d o n 1998, 63; *TOC* 2006, 53). Britų literatūros kontekste anglų kalba parašyta autobiografija sietina su XVII a. išleista Johno Bunyano autobiografija *Dievo malonės suteikimas nusidėjėlių vyriausiajam*, tačiau XIX a. introspektyvus protestantizmas ir romantizmo nepasitenkinimas Apšvietos mintimis sudarė sąlygas susiformuoti autobiografijos žanrui, sietinam su religinių ieškojimų tema (Johno Henrio Newmeno *Apologijoje*), ir tik XX a. pasirodo autobiografijos, kuriose analizuojami jausmai, vaikystės, jaunystės prisiminimai, tėvo ir sūnaus konflikcinės situacijos (Josepho Randolpho Ackerly'o 1966 m. išleista autobiografija *Mano tėvas ir aš*, Jameso Olney'o 1972 m. biografija *Metaforos apie mano asmenybę*). 1979 m. britų rašytojas Johnas Fowlesas išleidžia autobiografiją *Medis*, nurodydamas, kad šios knygos žanras – autobiografinė esė (W i l s o n 2006, 283; L y a l l 2005).

Ši knyga dažnai literatūros kritikų cituojama reflektuojant Fowleso, kaip rašytojo, savitumus, tačiau pamirštama, kad čia svarbi ir medžio tema.

Straipsnio objektas – Johno Fowleso autobiografinė esė *Medis*.

Straipsnio tikslas – aptarti rašytojo kuriamą medžio temą.

Straipsnyje analizuojant pasirinktą esė siekiama tokių tikslų:

- 1) naudojant literatūros kritiko Wolfgango Iserio recepcijos metodą aptarti semantikos aspektus, susijusius su medžio tema;
- 2) atskleisti, kokiomis priemonėmis Fowlesas plėtoja medžio temą knygoje *Medis*.

Literatūros kritikoje terminas „recepcijos teorija“ vartojamas apibūdinti skaitytojų požiūriui į literatūros kūrinių laiko atžvilgiu arba aiškinimams, kaip literatūros kūrinius vertina skaitytojai, kaip ir kodėl kinta literatūros kūrinių vertinimas (H a w t h o r n 1998, 265; C u d d o n 1999, 733; L e i t c h 2001, 1549). Terminai „fiktyvumas“, „realumas“ ir „įsivaizdavimas“ recepcijos teorijoje vartojami analizuojant literatūros teksto atsiradimą. Recepcijos teoretikas Iseris veikale

Fiktyvumas ir įsivaizdavimas vartoja terminą „fiktyvumas“ akcentuodamas, kad kiekvienas literatūros tekstas atsiranda sąveikaujant fiktyvumui (darbiniam reguliuojamam sąmonės modusui, keičiančiam referencinį pasaulį), realumui ir įsivaizdavimui (I s e r 2002, 10–17; I s e r 1980, 1677).

Analizuojant pasirinktą Fowleso knygą pabrėžtina, kad, remiantis skaitytojo recepcijos teorija, literatūros tekstas kinta, nes yra tarp meninio poliaus (autorius teksto supratimo) ir estetinio poliaus (skaitytojo pasiekto supratimo), todėl skaitytojo interpretacija ir analizė bėgant laikui rodo teksto ir skaitytojo sampratos įvairovę ir savitumus (C u d d o n 1998, 387; H a w t h o r n 1998, 265; I s e r 2002, 10; L e i t c h 2001, 1548). Be to, būdamas autoriaus produktas kiekvienas literatūros tekstas yra tam tikras autoriaus kreipimosi į pasaulį būdas. Tačiau tas kreipimasis negali būti sutapatintas su realaus autoriaus gyvenimo faktais. Pažymėtina, kad autoriaus kreipimosi būdas yra kuriamas įterpiant į tekstą realaus pasaulio elementų. Taip pat kreipimosi būdas yra kuriamas panaudojant pasakojamame tekste keturių perspektyvų įvairovę: pasakotojo perspektyvą, veikėjų perspektyvą, siužeto perspektyvą ir fiktyvaus skaitytojo perspektyvą (I s e r 1980, 1677). Galima teigti, kad literatūros tekstą skaitantis žmogus nuolat apmąsto šias perspektyvas ir siekia suprasti literatūros teksto temas, idėjas, konkretaus literatūros teksto kūrimo savitumą (Ibid., 1678).

Ar egzistuoja autoriaus kreipimosi į pasaulį būdas per parašytą literatūros kūrinį? Atsakymas būtų neigiamas. Toks būdas kreiptis į pasaulį neegzistuoja, todėl autorius įterpia tam tikrų tikrovės elementų į literatūros tekstą. Tokie literatūros elementai gali būti aliuzijos, tam tikrų sistemų elementai. Atkreiptinas dėmesys į Iserio mintį: „Visuose literatūros tekstuose neišvengiamai esama *atrankos* iš įvairių socialinių, istorinių, kultūrinių ir literatūrinių sistemų, kurie yra už teksto kaip referencijos laukai. Ši atranka yra žingsnis už ribų ta prasme, kad atrenkami elementai išimami iš sistemų, kuriose jie atlieka savo įprastą funkciją. Tai pasakytina ir apie kultūros normas, ir apie literatūrinės užuominas, kurios į kiekvieną naują literatūros tekstą įkomponuojamos tokiu būdu, kad suyra anų sistemų struktūra ir semantika“ (I s e r 2002, 18).

Galima teigti, kad Fowleso knygoje *Medis* svarbus sufikcinimo veiksmas, kuris yra reguliuojamas, suteikiantis skaitytojo / rašytojo įsivaizdavimui kaip išorinei tikrovei stabilią formą ir lemiantis tris dalykus: 1) pasaulio performulavimo iki tam tikrų momentų galimybes; 2) pasaulio suvokimo iki tam tikrų momentų galimybes; 3) pergrupuotų pasaulių atvirumą skaitytojo patirčiai (Ibid., 17).

Pažymėtina, kad aliuzijų arba minėtų literatūrinių sistemų aptarimas, norint suprasti Fowleso knygos kaip literatūrinio teksto veikimą, yra siekis suvokti literatūrinio teksto poveikį, kuris suprantamas kaip autoriaus intencijos nustatymas. Norint suprasti autoriaus intenciją literatūriniame tekste, geriausių galimybių atsiranda tiriant ne autoriaus gyvenimą, užmojus, įsitikinimus, o intencionalumą, kuris reiškiasi pačiame tekste per užtekstinių sistemų atranką (Ibid., 19–20). Galima teigti, kad Fowleso knygos *Medis* teksto intencija neturi būti siejama su autoriaus biografiniais potyriais, susijusiais su vaismedžių auginimu, matytais medžiais

(Wilson 2006, 283). Literatūros teksto analizė turi būti paremta elementų, užtekstinių sistemų atranka, kombinavimo veiksmu, kuriuo jungiami žodžiai ir jų reikšmės, personažai ir veiksmai. Paminėti dalykai priskiriami sufikcinimo procesui kaip sudėtinės dalys (Iser 2002, 20). Johno Fowleso knygoje *Medis* tokia atranka bus aptarta pasiremiant medžio semantika, literatūrinėmis aliuzijomis.

Semantikos aspektai, sietini su medžio tema

Literatūros kūrinio tekste kaip fiktyviame tekste būna daug iš realaus gyvenimo atpažįstamų fragmentų, tačiau, kaip pastebi Iseris, kai rašytojo pasirinktos realijos, personažų vardai, aliuzijos yra perkelti į fikcinį tekstą, jie tampa ženklais, nurodančiais kitus aspektus, ir pranoksta pradinį apibrėžtumą dėl sufikcinimo veiksmo (Ibid., 24–25). Galima teigti, kad dalis realiųjų gali įgyti naujų prasminių aspektų, susijusių su galimybe juos interpretuoti ir / arba aiškinti pasiremiant literatūros kūrinio savitumu.

Penkiuose pasirinktos knygos skyriuose dominuoja medžio tema. Pirmame skyriuje rašoma apie tėvo sode augusius vaismedžius (obelis, kriaušės), akcentuojant vėlesnį tėvo ir sūnaus konfliktą dėl auginamų medžių ir požiūrio į laukinės gamtos sampratą (Fowles 2000, 7). Antrame skyriuje pasakojama apie gamtininko Karlo Linėjaus sodo medžius Upsalos mieste Švedijoje ir primenama, kad medis turi būti žmonėms nesuprantamas, o ne moksliskai skrupulingai analizuojamas objektas (Ibid., 28). Vėl primenama, kad gamta yra nepažini. Trečioje dalyje autorius primena, kad rašo ir rašys visus kūrinius neplanuodamas, kaip neplanuoja savo pasivaikščiojimų miško takeliais (Ibid., 58). Ketvirtoje dalyje prisimena nelaimingo žmogaus apleistą sodą Esekse ir samprotauja, kad anglų literatūros ankstyvasis laikotarpis, vėliau viduramžiai, yra paremtas medžio kaip nelaimingos vyksmo vietos ir laiko samprata (Ibid., 64). Penktoje dalyje prisimenamas autoriaus mėgstamas Wistmano miškas pietinėje Anglijoje, kur autorius suvokia, kad pasaulis, kaip ir miškas, dėl savo nepažinumo yra įdomesnis ir teikia įdomių refleksijų kūrybiniam žmogui (Ibid., 83).

Literatūros elementai Fowleso knygos skyriuose yra skirtingų tipų realijos:

- 1) realijos apie augintus vaismedžius;
- 2) realijos apie gamtininkų tirtus medžius;
- 3) realijos apie stebėtą mišką;
- 4) realijos apie apleistą sodą ir literatūros kūrinius, kuriuose minimas medis;
- 5) realijos apie Wistmano mišką.

Galima teigti, kad pasakotojo žiūros taškas sietinas su pasikartojančiu kiekviename skyriuje medžio motyvu.

Siužeto perspektyva kuriama pasiremiant priežastiniu ryšiu (Cuddon 1998, 677), panaudojant medžio motyvą, nes pasakotojas pirmame skyriuje kartu su tėvu prisimena medžius sode (Fowles 2000, 7), o paskutiniame skyriuje – Wistmano miške augančius medžius (Ibid., 87).

Veikėjų perspektyva, Iserio nuomone, geriau suprantama lyginant ir reflektuojant skirtumus tarp pagrindinio veikėjo ir šalutinio veikėjo veiksmų (Iser 1980, 1677). Pirmame knygos skyriuje galima tokius skirtumus matyti.

Pasakotojas pastebi, kad kartu su tėvu auginti vaismedžiai pradžioje buvo svarbūs tik kaip tėvo hobis, nuolatiniai finansiniai rūpesčiai, slapti apsilankymai Londone, tėvo opa (F o w l e s 2000, 9). Pasakotojui sulaukus vyresnio amžiaus tėvo auginti vaismedžiai tapo emocinio ryšio su šeima ženklais (Ibid.). Didžiausias skirtumas buvo tas, kad pasakotojo dėdė entomologas, pusbrolis arbatmedžių augintojas, kitas pusbrolis – savamokslis skruzdėlių ir miškų topografijos tyrėjas sužadino aistrą gamtai, sukėlė norą pasprukti iš vaismedžių sodo į miškus, laukus (Ibid., 11). Pasakotojas pastebėjo, kad medžiai suformavo neįprastą požiūrį: „Medžiai keičia laiką ar sukuria laikotarpių įvairovę: kartais tankų ir netikėtą, kartais ramų ir vinguatą, tačiau niekuomet lėtą, mechanišką ar neišvengiamai monotonišką“ (Ibid.)

Antrojo pasaulinio karo metais pasakotojas su tėvu persikėlė į Devonšyro grafystės kaimą, kur sugebėjo pamiršti vaismedžius ir klaidžioti miškais (Ibid., 12). Tačiau pasakotojas suvokė, bėgant laikui, neįprastą dalyką: „Sendamas suprantu, kad išoriškai išmintingas skirtumas reiškiant mūsų [tėvo ir pasakotojo] nuomones apie gamtą, ypač medžio formas – turėjo tam tikrą tikslo identitetą, bendrą šaknų sistemą, susiraizgiusią, paradoksalią struktūrą“ (Ibid., 12).

Savitas pasakotojo požiūris į medį, meilė laukinei gamtai suformavo filosofijos pomėgį, skatino skaityti romantines eiles ir pasirinkti rašytojo profesiją, o tėvui buvo svarbiau rūpintis tiek vaismedžių vaisiais, tiek akcijų ir pajų procentais (Ibid., 16). Tačiau ginčai su tėvu dėl medžių, požiūrio į rašymą suteikė įdomios medžiagos, susijusios su medžio tema, kūriniais: romano *Kolekcionierius* epizodui apie aistrą gamtai (Ibid., 17), romano *Magas* epizodui apie karo nusiaubtą lauką (Ibid.).

Pasakotojas, išgijęs namą, gauna iš tėvo slyvų sėklų, kad apsodintų laukinį sodą, kuriame augo tik klevas, tačiau po penkiolikos metų išaugusios skurdžios slyvos primena pasakotojui, kad svarbiau yra chaosas gyvenime, o ne nuolat priežiūros reikalaujančių vaismedžių vaisiai (Ibid., 27).

Apibendrinant galima teigti, kad veikėjų perspektyva kuriama per kontrastą tarp pagrindinio ir šalutinio veikėjo, akcentuojant skirtumus tėvo ir sūnaus konflikto metu ir panaudojant medžio motyvą.

Fiktyvaus skaitytojo perspektyva gali būti apibūdinama reflektuojant eksplicitinę poziciją, priskiriamą skaitytojui, ir implicitinę poziciją, kurią skaitytojas turi priimti (I s e r 1980, 1679). Eksplicitinė pozicija reiškia, kad Fowleso knygos skaitytojas gali atpažinti pasakotojo veiksmų, minčių daugiaprasmiškumą, galimą priklausymą XX a. Anglijos sociokultūriniam kontekstui. Implicitinė pozicija, pasak Iserio, gali būti atpažįstama analizuojant pasakotojo kontrastiškus ir prieštarigus veiksmus, o tai sukuria trūkstamas grandis (Ibid.). Kiekvieno teksto pagrindinio veikėjo elgesys nėra visą laiką siejamas su normomis. Fowleso knygoje herojus pamiršta tėvo vaismedžius ir pasirenka vaikščiojimą po miškus ir gamtos apmąstymą. Pastebėtina, kad normų atmetimo refleksija yra retai pateikiama tekste ir sietina su implicitine skaitytojo pozicija (Ibid.). Kad herojus normas atmeta, Iserio nuomone, reiškia, jog atsiradęs veiksmas vertintinas dviem būdais: normos atmetimas reiškia žmogaus charakterio suprastėjimą arba žmogaus charakterio ne-

tobulumus, o tai keičia skaitytojo sampratas. Fowleso knygoje pasakotojas atmeta britų visuomenės normas, sietinas su sodo puoselėjimu, vaismedžių auginimu, domėjimusi finansiniais klausimais, ir pasirenka laukinės gamtos apmąstymą, klaidžiojimą po miškus, rašytojo profesiją.

Knygos *Medis* skaitytojas yra tarp keturių perspektyvų (pasakotojo perspektyvos, veikėjų perspektyvos, siužeto perspektyvos ir fiktyvaus skaitytojo perspektyvos) ir turi reflektuoti medžio temos savitumą, veiksmus, siekdamas atrasti medžio temos išskirtinumus, primenančius teigiamo elgesio momentus, skrupulingo mokslinio pažinimo vengimą, kultūrinės vertybes. Nė viena iš paminėtų perspektyvų nėra dominuojanti, nes jų sąveika leidžia skaitytojui suvokti teksto prasmę.

Literatūrinės aliuzijos

Johno Fowleso knygoje dominuoja skirtingi literatūrinių aliuzijų tipai. Knygos pirmame skyriuje galima pastebėti, kad autorius panaudoja tris aliuzijas, sietinas su literatūros kūriniais. Paminėtos aliuzijos yra siejamos su medžiu:

1) romano *Kolekcionierius* kolekcionuojančio žmogaus pasitenkinimo būseną, akcentuojant tėvo džiaugimąsi išaugintais vaismedžiais;

2) romano *Magas* epizodas apie karo lauko medžius. Šis epizodas buvo parašytas prisiminus tėvo pasakojimus apie Pirmojo pasaulinio karo mūšio lauką;

3) romano *Danielius Martinas* epizodus apie vasarnamį ir sodą, paremtus asmeniniais prisiminimais apie vasarnamį Devonšyro kaime Antrojo pasaulinio karo metais.

Kitas aliuzijų tipas susijęs su Anglijos literatūros kūriniais:

1) Robino Hudo baladžių epizodais apie Šervudo girią kaip malonią vietą (F o w l e s 2000, 71);

2) Šekspyro dramomis *Vidurvasario nakties sapnas*, *Kaip Jums tai patinka*, *Audra*, kur miškas tampa žmogaus mėgstama vieta (Ibid., 72);

3) pastaba, kad XV a. anglų rašytojo Thomaso Malory'aus knygos *Artūro mirtis* riteris Galahadas (*TOC* 2006, 390) ir XX a. amerikiečių rašytojo Raymondo Chandlerio romanų privatus detektyvas Philipas Marlowe'as (Ibid., 188) yra „kraujo broliai“, nes patiria daug pavojų, pagundų, nuotykių miškingose vietose.

Taip pat panaudojamos aliuzijos, susijusios su kitų kraštų literatūra.

Nurodoma, kad religiniai pastatai (katedros, koplyčios) buvo pastatyti pamačius tam tikras miškingas vietas arba miškų aplinką, todėl žmonės dažnai vartoja prancūzų poeto Charleso Baudelaire'o „painius žodžius“ (F o w l e s 2000, 62). „Painūs žodžiai“ skaitytojui primena Baudelaire'o eilėraščių rinkinio *Piktybės gėlės* eilėraščio „Atbalsiai“ eilutę: „Gamta yra šventovė, kur gyvos kolonos / Palieta painius žodžius“ (B a u d e l a i r e 2004). Autorius nepateikia jokių tikslių nuorodų į Baudelaire'o eilėraščių, todėl skaitytojas turi prisiminti minėto poeto eilėraščių.

Pasakotojas nurodo, kad amerikiečių romanistas, scenarijų autorius Raymondas Chandleris, daugelis kitų rašytojų, aprašiusių privačių detektyvų veiklą, kūrinuose „<...> pakeitė bjaurų miestą nemaloniais medžiais“ ir aprašė herojaus pokyčius (F o w l e s 2000, 66). Šiuo atveju taip pat nėra pateikiama nuoroda į amerikiečių

literatūrinį kontekstą, skaitytojas turi prisiminti, kad Chandleris buvo žinomas dėl savo romanų apie žiaurius nusikaltimus ir sumanius policininkus JAV (*TOC* 2006, 188).

Apibendrinant galima teigti, kad Fowleso knygoje yra daug atpažįstamų fragmentų iš visuotinės literatūros kūrinių. Iserio nuomone, aliuzijos, perkeliamos į fiktyvų tekstą, tampa ženklais, nurodančiais kitus momentus, ir pranoksta pradinį apibrėžtumą dėl sufikcinimo veiksmo (*I s e r* 2002, 24–25). Visos minėtos aliuzijos primena medžio motyvą. Įdomu, kad aliuzijos yra jungiamos. Rašoma apie Šervudo girią akcentuojant malonios vietos viziją, tačiau vėliau primenama, kad miškas Šekspyro dramose – atstumtų veikėjų vieta.

Apibendrinant taip pat galima teigti, kad aliuzijos yra pateikiamos tam tikra seka: pradedama aliuzijomis apie parašytus romanus, baigiama nuorodomis į kitus literatūros kūrinius. Remiantis Iseriu (*I s e r* 2002, 18), šiame tekste neišvengiamai esama *atranks* iš istorinės sistemos (Anglijos realijų), literatūrinių sistemų (anglų, amerikiečių, prancūzų literatūros kūrinių), esančių už teksto kaip referencijos laukų. Ši atranka yra žingsnis už ribų ta prasme, kad atrenkami elementai „išimami“ iš sistemų, kuriose jie atlieka savo įprastą funkciją. Tai pasakytina ir apie kultūros normas, ir apie literatūrines aliuzijas, kurios į literatūros tekstą įkomponuojamos tokiu būdu, kad suyra sistemų struktūra ir semantika. Kodėl suyra tos sistemos? Skaitytojas turi suprasti ir įsigilinti į paslėptus teksto momentus, kita vertus, yra jungiami tam tikri autobiografiniai (prisiminimai apie matytus medžius) ir literatūriniai (romanų epizodai apie medžius) dalykai.

Pažymėtina, kad aliuzijų arba minėtų literatūrinių sistemų aptarimas, norint suprasti Johno Fowleso knygos *Medis* kaip literatūrinio teksto veikimo momentus, yra siekis suvokti literatūrinio teksto poveikį. Poveikį, kuris suprantamas kaip tikros autoriaus intencijos identifikavimas. Norint suprasti autoriaus intenciją literatūriniam tekste, geriausių galimybių atsiranda tiriant ne autoriaus gyvenimą, užmojus, įsitikinimus, o intencionalumą, kuris pasireiškia pačiame fiktyviame tekste per užtekstinių sistemų atranką (*Ibid.*, 19–20).

Išvados

1. Medžio temos semantikos aspektai (tekste minimos konkrečios vietos, parašytų romanų savitumai), pasakojamo teksto keturios perspektyvos (pasakotojo perspektyva, veikėjų perspektyva, siužeto perspektyva ir fiktyvaus skaitytojo perspektyva) sukuria medžio temos viziją, panaudojamą materializmui, žmonių ydoms kritikuoti, žmogaus teigiamam elgesiui vaizduoti.

2. Detalesnė knygos epizodų analizė tiriant literatūrines, istorines, kultūrines aliuzijas pagal Iserio sufikcinimo veiksmų funkcinę diferenciaciją leistų išsamiau aptarti autoriaus intenciją ir geriau suvokti kūrinio tematiką, idėjas.

3. Atsižvelgiant į recepcijos teorijos atstovo Iserio mintis galima teigti, kad Fowleso knygą *Medis* skaitytojas turi skaityti remdamasis ne tik britiškąja literatūros tradicija, bet ir platesne gyvenimo patirtimi.

4. Aptartas sufikcinimo aspektas, Johno Fowleso literatūrinių aliuzijų naudoji-

mo aspektai, pasiremiant Iserio mintimis, leidžia analizuoti alegorijos tekstą aktualizuojant autobiografijos savitumus ir išvengiant literatūrinio kanono rėmų.

Šaltinis ir literatūra

- Fowles 2000 – John Fowles, *The Tree*, Vintage.
- Baudelaire 2004 – Charles Baudelaire, *Les Fleurs du Mal* [prieiga internete: <<http://www.gutenberg.org/dirs/etext04/8flrm10h.htm>>, žiūrėta 2011-08-28].
- Cuddon 1998 – Jeffrey Archer Cuddon, *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, Penguin Books.
- Hawthorn 1998 – Jeremy Hawthorn, *Moderniosios literatūros teorijos žinyras*, Vilnius: Tyto alba.
- Iser 2002 – Wolfgang Iser, *Fiktyvumas ir išivaizdavimas*, Vilnius: Aidai.
- Iser 1980 – Wolfgang Iser, “Interaction between text and reader”, *The Norton Anthology of Theory and Criticism*, W.W. Norton & Company, 2001.
- Leitch 2001 – Vincent Bernard Leitch, “Hans Robert Jauss”, *The Norton Anthology of Theory and Criticism*, W.W. Norton & Company, 2001.
- Lyll 2005 – Sarah Lyall, John Fowles, British Author of Ambiguous Endings, Dies at 79 [prieiga internete: <<http://www.nytimes.com/2005/11/07/books/07cnd-fowles.html?hp&ex=1131426000&en=3f52e58d48885e14&ei=5094&partner=homepage>>, žiūrėta 2011-08-28].
- Wilson 2006 – Thomas M. Wilson, *The Recurrent Green Universe of John Fowles*, New York.
- TOC – The Oxford Companion to English Literature. Edited by Margaret Drabble, Oxford University Press, 2006.

Aurimas Nausėda

Medžio tema Johno Fowleso knygoje *Medis*

S a n t r a u k a

Pagrindinės sąvokos: autobiografija, *receptijos teorija, medis, motyvas, literatūrinės aliuzijos, analizė.*

Straipsnyje, remiantis receptijos teorija, analizuojama medžio tema XX a. anglų rašytojo Johno Fowleso knygoje *Medis*. Pateikiamas autobiografijos *Medis* literatūrinis kontekstas, pabrėžiama pasirinktos knygos reikšmė visuotinei literatūrai.

Straipsnyje siekiama, pasiremiant vokiečių receptijos teoretiko Wolfgango Iserio teksto analizės metodu, aptarti pasirinkto kūrinio semantikos aspektus, susijusius su medžio tema.

Straipsnyje aptarta teksto keturių perspektyvų įvairovė (pasakotojo perspektyva, veikėjų perspektyva, siužeto perspektyva, fiktyvaus skaitytojo perspektyva) akcentuojant medžio motyvą. Fowleso knygos *Medis* skaitytojas yra tarp keturių perspektyvų ir turi reflektuoti medžio temą, pasakotojo veiksmus, siekdamas atrasti medžio temos savitumus,

primenančius elgesio teigiamus momentus, skrupulingo mokslinio pažinimo vengimą, kultūros vertybes. Nė viena iš paminėtų perspektyvų nėra dominuojanti, nes jų sąveika suteikia teksto suvokimui prasmę, kai skaitytojas analizuoja kūrinį.

Literatūrinės aliuzijos pateikiamos tam tikra seka: pradedama aliuzijomis apie parašytus romanus, baigiama nuorodomis į kitus literatūros kūrinius. Užtekstinių sistemų atranka ir analizė leidžia geriau suprasti autoriaus intenciją.

Medžio temos semantikos aspektai (literatūrinės aliuzijos, realijos), keturios pasakojamo teksto perspektyvos (pasakotojo, veikėjų, siužeto ir fiktyvaus skaitytojo) sukuria miško viziją, kritikuojančią materializmą, žmonių ydas.

Aptartas sufikcinimo aspektas Fowleso knygoje *Medis*, literatūrinių aliuzijų aspektai, pasiremiant Iserio mintimis, leidžia analizuoti autobiografinės esė tekstą išsvengiant literatūrinio kanono rėmų.

Aurimas Nausėda

The Theme of the Tree in John Fowles' Book *The Tree*

S u m m a r y

Keywords: *autobiography, reception theory, tree, motive, literary allusions, analysis.*

The article analyses the theme of the tree in the book of the 20th century author John Fowles *The Tree* on the basis of the reception theory. The literary context of the allegory *The Tree* was given and the meaning of the chosen autobiographical essay for general literature was emphasized.

In the article it is sought by using the text analysis methods of the German reception theoretician Wolfgang Iser to discuss semantical aspects of the chosen work related to the theme of the tree.

The variety of four perspectives (the narrator's perspective, the hero's perspective, the subject perspective and the fictional hero's perspective) has been discussed emphasizing the motive of the tree. The reader of Fowles' book *The Tree* is between four perspectives and has to reflect the distinction of the tree theme, the narrator's activities while seeking to find the tree theme distinction, reminding of the behaviour's positive moments, avoidance of the scrupulous scientific knowledge and cultural values. None of the mentioned perspectives is dominating, because their interaction gives significance to the understanding of the text while the reader analyses the work.

Literary allusions are given in a specific sequence starting from allusions about the written novels, and concluding with references to other literary works. The selection and analysis of the out-of-text systems allows understanding the author's intention better.

The semantic aspects of the theme of the tree (literary allusions, realia) and four perspectives of the narrated text create a vision of the tree used to criticize materialism and vices of human nature.

The discussed fictional aspect in Fowles' book *The Tree*, the use of literary allusions according to the ideas of Iser allow analysing the text of the autobiographical essay while avoiding the norms of the literary canon.

A u r i m a s N A U S Ė D A
Literatūros istorijos ir teorijos katedra
Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 38
LT-76352 Šiauliai
[naurimas@gmail.com]